

istinsah etmiş, şiirlerinde hiciv ve hezle hiç yer vermemiştir. İlk defa taşbaskı olarak yayımlanan divanı (Tahran 1266, 1275, 1300; Bombay 1285, 1299, 1312) Muhammed Abbâsî (*Külliyyât-ı Divân-ı Vişâl-i Şîrâzî*, Tahran 1361 hş.), Mahmûd Tâvûsî (*Divân-ı Kâmil-i Vişâl-i Şîrâzî*, Şîraz 1378 hş.) ve Muhammed Bâkir Deştî (*Külliyyât-ı Divân-ı Vişâl-i Şîrâzî*, Tahran 1383 hş.) tarafından neşredilmiştir. **2. Bezm-i Vişâl.** 7000 beyitlik ahlâkî bir mesnevidir (Leknev 1290). **3. Çerâğ-ı Vüşûl.** Hz. Hüseyin'le ilgili bir terkibibenddir (nşr. Abdülhüseyin Tâlîfî, Tahran 1375 hş.). **4. Şubh-i Vişâl.** Sa'dî'nin *Gülîstân*'ı tarzında yazılmış bir risâledir. Vahşi-i Bâfkî'nin *Ferhâd ü Şîrin* mesnevisini yeni beyitler ekleyerek ikmal eden Visâl (*Şubh-i Vişâl* ile birlikte, Hindistan 1265), ayrıca hikmet, müzik, kutsî hadislerin şerhi, edebiyat ve aruza dair birer kitap kaleme almış, Zemaşşerî'nin *Aţvâku'z-zehab* adlı eserini Farsça'ya çevirmiştir. Visâl'in torunu şair Mirza Ali Rûhânî-yi Şîrâzî dedesi ve ahfadı hakkında *Gülşen-i Vişâl* adlı bir kitap yazmış (Tahran 1319; nşr. Mahmûd Tâvûs, Tahran 1385 hş.; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, XVIII, 229), Hasan Sâdât da *Ferheng-i Teşbihât-i Kaşâyid-i Vişâl-i Şîrâzî* adıyla bir eser kaleme almıştır (Şîraz 1387 hş.).

BİBLİYOGRAFYA :

Mehdî Beyânî, *Ahvâl ü Âşâr-ı Hoşnûvisân*, Tahran 1348 hş., III, 755-762; Hidâyet, *Riyâzü'l-ârifin*, s. 576-596; a.m.l.f., *Mecma'u'l-fuşahâ* (nşr. Müzâhir Musaffâ), Tahran 1382, II/3, s. 1615-1676; Browne, *LHP*, IV, 203-205; İbrâhim Safâî, *Nehzet-i Edebi-yi İrân der 'Aşr-ı Kâcâr*, Tahran, ts. (İbn Sînâ), s. 33-43; Ma'sûm Ali Şah, *Tarâîk*, III, 365-384; Hânâbâ, *Fihrist*, II, 2388; III, 3690; Yahyâ Âryanpûr, *Ez Şabâ tâ Nimâ*, Tahran 2535 şş., I, 40-44; Mirzâ M. Ali Muallim Habîbâbâdî, *Mekârimü'l-âşâr*, İsfahan 1362 hş., I, 61-66; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşâni'î Şîrâ*, Beyrut 1403/1983, IX/2, s. 386; IX/4, s. 1268; XVI, 190; XVIII, 229; Bânû Nusret Tecrübekâr, *İrân Edebiyatında Şiir: Kaçarlar Devri* (trc. Mehmet Karar), İstanbul 1995, s. 67-69.

RIZA KURTULUŞ

VİTİR NAMAZI

(صلاة الوتر)

Gece namazlarının sonuncusu olarak kılınan namaz.

Sözlükte **vitir** / **vetr** bir, üç, beş gibi tek sayı anlamına gelir. Hz. Peygamber'in, "Allah tektir, teki sever" sözünde de (Müslim, "Zikir", 5) vitir bu anlamdadır. Vitir arefe gününü ifade etmek üzere de kullanılır. Kelime Kur'an'da sözlük anlamıyla bir âyette (el-Fecr 89/3) "şef" (çift) kelime-

siyle birlikte vetr şeklinde geçer. Resûl-i Ekrem, "Allah -ziyade olarak- size bir namaz verdi; o sizin için kırmızı develerden daha hayırlıdır, o vitirdir; Allah onu sizin için yatsı ile fecrin doğuşu arasına koydu" sözleriyle (Ebû Dâvûd, "Vitir", 1; Tirmizî, "Vitir", 1) vitri önemle tavsiye etmiştir. Hadislerde, gece namazlarının sonuncusu olarak vitrin birden on bire kadar tek rek'atlı kılınması tavsiye edilmiş, geceleyin kılınan nâfile namazları, sona eklenen bir rek'atla tek rek'atlı hale getirdiği için bu isimle anılmıştır (Buhârî, "Vitir", 1). Meşruyeti, önemi, vakti, rek'at sayısı ve sonunda kunut okunması gibi konularda Resûlullah'ın uygulamalarını yansıtan pek çok hadis vardır. Vitire ilgili müstakil kitap ve risâleler de kaleme alınmıştır (bk. bibl.).

Hükmü. Vitrin hükmü fıkıh mezhepleri arasında hayli tartışmalı bir konudur. Vitir namazı Ebû Hanîfe'den gelen ve Hanefî mezhebinde tercih edilen görüşe göre vâcib, Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'in de aralarında bulunduğu fakihlerin çoğunluğuna göre ise müekked sünnettir. Kaynaklarda sahâbeden Abdullah b. Mes'ûd ve Huzeyfe b. Yemân, tâbiinden İbrâhim en-Nehâfî, Saîd b. Müseyyeb ve Mücâhid b. Cebr gibi âlimlerin ve Hanbelîler'den Ebû Bekir el-Hallâl'in de vitir namazını vâcib gördüğü nakledilir. Vitir namazını sünnet kabul edenler, farz namazların beş vakit olarak belirlendiğine ilişkin delillerden hareketle bunlara ilâve anlamına gelecek bir tanımlamanın yapılamayacağını söylemişlerdir. "Namazlara ve orta namaza devam edin" âyetindeki (el-Bakara 2/238) orta namaz farz namazların sayısının beş olması durumunda gerçekleşeceğinden bunlara ilâve şeklinde gelecek zorunlu bir namazın olamayacağı ileri sürülmüştür. Ayrıca isrâ ve mi'rac hadisinde (Buhârî, "Şalât", 1), diğer hadis ve rivayetlerde (Buhârî, "İmân", 34; Ebû Dâvûd, "Vitir", 2) farz namazların beş vakit olarak belirtilmesi ve Hz. Ali'nin, "Vitir farz olan namazlar gibi zorunlu değildir, bu namaz Resûlullah'ın ortaya koyduğu sünnettir" şeklindeki sözü (Tirmizî, "Vitir", 2), İbn Ömer'in, Hz. Peygamber'in farz namazları binek üzerinde kılmamasına rağmen vitri binek üzerinde kıldığına dair rivayeti (Buhârî, "Vitir", 6) ve, "Üç şey vardır ki bana farz kılınmıştır, fakat sizin için nâfile hükmündedir: Vitir namazı, kurban kesme ve kuşluk namazı" (*Müsned*, I, 231) gibi rivayetler bu konuda sıkça atfı yapılan deliller arasındadır. İmâmeyn de vitri sünnet kabul ederken haber-i vâhidle sabit olduğundan bu namazı inkâr edenin

kâfir sayılamayacağı, bu namaz için ezanın gerekli olmayışı, yatsı namazına bağlı bir namaz oluşu ve her rek'atında kıraatin gerekliliği gibi sünnet alâmetlerine itibar etmişlerdir (*Kâsânî*, I, 270-271).

Vitir namazının vâcib olduğu konusunda Ebû Hanîfe'nin görüşü Hanefî kaynaklarında, "Allah size bir namaz ilâve etti, o da vitirdir" hadisi (*Müsned*, VI, 7) ve Resûl-i Ekrem'in üç defa vurgulayarak söylediği, "Vitir gereklidir, kim vitir kılmasa bizden değildir" sözüyle (*Müsned*, V, 357; Ebû Dâvûd, "Vitir", 2) temellendirilmiştir. Hanefîler, mutlak emrin vücûb ifade etmesi prensibi dolayısıyla Hz. Peygamber'in bu namazı emretmesinden, ilâvenin de aynı türden ve belirlenmiş şeyler üzerine olması gerektiğinden bunun farz namazlara bir ilâve olduğu neticesini çıkarmışlardır. Bu yoruma göre ilgili hadisler, sahâbenin zaten sünnet şeklinde uyguladığı vitir namazının vücûbunu bildirmektedir. Kâsânî, Hanefîler'e göre vitir namazının üç rek'at kabul edilmesini de nâfileden örneği bulunmayışı sebebiyle vücûb delilleri arasında zikreder (*Bedâ'î*, I, 271).

Hanefî kaynaklarında, vitrin sünnet olduğuna dair istidlâl edilen hadisler itirazda farz ve vâcib kavramları arasındaki farklılık öne çıkarıldığından, "Üç şey vardır ki ..." hadisi ve beş vakit namazın farziyetini gösteren diğer hadisler Ebû Hanîfe'nin vücûb hükmüne aykırı görülmez. Vitir farz olmadığına göre bu namazın ilâvesiyle beş vakit farz namaz altıya çıkmadığı gibi vitrin beş vakit namaza ilâvesi neşih anlamına da gelmez. Bu kaynaklarda Ebû Hanîfe'nin, farz ve vâcib ayırımı konusundaki görüşlerinin cumhur tarafından yanlış yorumlandığı veya dikkatten kaçırıldığına ilişkin Yûsuf b. Hâlid es-Semî ile arasında geçen bir konuşma nakledilmektedir. Hanefîler'e göre bu namazın müstakil bir vaktinin bulunmaması dolayısıyla yatsı namazına bağlandığı kabul edilerek sünnet oluşuna hükmedilemez. Nitekim yatsının gecenin sonuna kadar tehiri mekruh görülürken vitrin tehiri müstehtaptır. Bütün rek'atlarda kıraatin gerekli sayılması ise bu namazın mutlak farz namazlar arasında bulunmamasından dolayı bir nevi ihtiyattır (*a.g.e.*, a.y.).

Vitir namazının sünnet olduğu görüşünü savunan âlimler, Hz. Peygamber'in verdiği önemden dolayı bu namazın müekked sünnetlerin en güçlüsü olduğu veya en güçlüleri arasında yer aldığı, dolayısıyla terkedilmemesi gerektiği konusunda aynı görüştedir. Hanbelî kaynaklarında, bu

VİTİR NAMAZI

namazın terkine yönelik tehdidin farziyetini ifade için değil önemini ve faziletini tekit için mübalağa amacı taşıdığı belirtilerek Ahmed b. Hanbel'in vitri kasten terkeden kimsenin şehâdetinin kabul edilmemesi gerektiği şeklindeki ifadesinin de aynı maksada dayandığı belirtilir (Muvaffakuddin İbn Kudâme, II, 594). Benzer şekilde bazı Mâlikî kaynaklarında vitrin hükmünü ifade etmek üzere kullanılan "vâcip sünnet" ifadesinin "sünnet-i müekkeke" anlamına geldiği ifade edilir (Sâlih b. Abdüssemmî el-Âbî, s. 672).

Vitir namazı cuma ve bayram namazlarındaki gibi belli kişilere has olmadığından bu namazı mukim ve yolcu, kadın ve erkek bütün müslümanlar kılar. Dahhâk'ten seferde vitir mükellefiyeti bulunmadığı şeklinde bir görüş nakledilmekle birlikte Resûlullah'ın seferde de vitir kıldığı sabittir ve bütün mezhepler aynı görüştedir. Hanefiler dışındaki mezheplere göre, "Üç şey vardır ki bana farzdır ..." hadisi gereğince vitir Hz. Peygamber için farzdır. Onun bu namazı deve üzerinde kıldığına ilişkin rivayet ise bu durumun bir öze dayanması, kendisine bu konuda izin verilmesi veya bu namazın ona seferde değil sadece ikamet halinde farz kılınmış olması ihtimalleriyle açıklanır.

Vakti. Fakihler vitri müstakil bir namaz kabul eder. Bazı Şâfiiler ise onun tehecüdle aynı namaz olduğu görüşündedir. Cumhura göre vitir namazının vakti yatısı namazının edasından sabah namazı vaktine kadardır. Bilerek veya yanılarak yatısı namazının edasından önce vitri kılan kimse vakti girmeden kıldığı için bu namazı iade etmek zorundadır. Şâfiiler'e ve Hanbeliler'e göre akşam ile yatısı cem-i takdim ile akşam vaktinde kılan kimse yatısı vakti henüz girmedeği halde vitri yatısı namazını takiben kılabilir. Mâlikîler ise vitir namazı için vaktin başlangıcını, yatısı vaktinin girmesinden ve sahih yatısı namazının edasından sonraki vakit kabul ederler; yatısı vakti girmeden vitrin kılınmayacağını ve yine diğerlerinden farklı olarak sabah namazı vaktinin girmesinden namazın fiilen kılınmasına kadar olan zamanı da vitir için zaruri vakit sayarlar; bu vakte kadar özürsüz tehiri mekruh görmekle birlikte vitrin kılınabileceğini kabul ederler (zaruri vakit kavramı için bk. VAKİT). Ebû Hanîfe'ye göre vitrin vakti yatısının vaktiyle aynı olmakla birlikte ondan ayrı bir namazdır, ancak eda sırası (tertip) bakımından yatıdan sonraya konmuştur; yatısı kılınmadan önce edası câiz değildir. Bununla birlikte unutarak vitri yatıdan

önce kılan yahut vitri kıldıktan sonra yatısı abdestsiz kıldığını farkeden kimsenin daha önce kıldığı vitir namazı geçerli sayılır.

Fakihler, "Gece kıldığınız namazın sonuncusu vitir olsun" hadisinden hareketle (Buhârî, "Vitir", 4) vitrin gece kılınan nâfile namazların sonuncusu olarak kılıncağında görüş birliğindedir. Hz. Peygamber gece sonundaki namazın daha faziletli olduğunu söylemiştir; dolayısıyla yatısının ardından nâfile kılmak isteyen kimse vitri nâfileden sonraya bırakır. Uyana-bileceğinden emin değilse hadiste tavsiye edildiği üzere vitri uyumadan önce kılması müstehaptır (Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 162, 163). Yatmadan önce vitri kılp ardından gece namazı kılmak isteyen kimse bütün mezheplere göre istediği kadar gece namazı kılar ve, "Bir gecede iki vitir kılınmaz" hadisi gereğince (Ebû Dâvûd, "Vitir", 9; Tirmizî, "Vitir", 13) vitri iade etmesi gerekmez. Bazı hadislerde Resûl-i Ekrem'in geceleyin kalkıp tehecüdüle vitir namazlarını kıldıktan sonra oturarak iki rek'at namaz kıldığı rivayet edilmiş (Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 139; Ebû Dâvûd, "Şalât", 26), bunun sabah namazının sünneti veya Hz. Peygamber'e has bir namaz olduğu, mensuh olduğu, akşam namazının sünnetine benzer şekilde bu namazın da vitrin sünneti olduğu, vitirden sonra namaz kılmanın cevazını göstermek amacıyla kıldığı yolunda çeşitli yorumlar yapılmıştır (bu konudaki hadislerin ve görüşlerin değerlendirilmesi için bk. İbn Hacer el-Askalânî, ibl.).

Rek'at Sayısı ve Kılınışı. Vitir namazının bir, üç, beş, yedi, dokuz veya on bir rek'at olduğuna dair rivayetler bulunmaktadır. Farklı mezhep âlimlerinin vitir namazı ve öncesinde kılınması tavsiye edilen namaz (şef') konusundaki görüşleri dikkate alındığında vitrin rek'at sayısı ile ilgili tanımlamaların genel de üç rek'at çerçevesinde temellendirildiği söylenebilir. Hanefiler'e göre vitir namazı, ramazanda ve ramazan dışında, akşam namazı gibi ikinci ve üçüncü rek'atta teşehhüd ve sonda tek selâmla kılınan üç rek'attan ibarettir (Müsned, I, 89; Dârimî, "Şalât", 212; Se-rahsî, I, 164). Akşam namazının kılınışından farki vitirde üçüncü rek'atta da Fâtiha'nın ardından âyet okunmasıdır. Teşehhüdü unutup üçüncü rek'ata kalkan kimse geri dönmez (Kâsânî, I, 273). Hanefî âlimleri, vitrin üçten az veya daha fazla rek'at kılınmasına dair rivayetleri vitir namazı hakkındaki hükmün kesinleşmesinden önceki döneme ait sayarlar. Şâfiiler'e ve Han-

beliler'e göre vitrin en azı bir, en çoğu on bir rek'attır. "Gece namazı ikişer ikişerdir ..." hadisine dayanarak tek rek'at kılmanın kerahetsiz câiz olduğu kabul edilmekle birlikte tek rek'atla yetinmeyi evlâ bulmayı en az üç rek'at kılınması tavsiye edilir. Kişi üç rek'at kılacaksa iki rek'attan sonra selâm verip üçüncüyü ayrıca kılabilir. Hanbeliler'e göre iki rek'attan sonra bir süre ara vermek sünnettir, ardından kılınacak tek rek'attan ayırmak için arada konuşmak müstehaptır. Şâfiiler'e göre vitir cemaatle kılındığında imamın üç rek'atı birlikte kıldırması karışıklığı önleme bakımından efdaldır. Şâfiiler'e ve Hanbeliler'e göre, ikinci rek'atta teşehhüd veya selâm olmadan üç rek'at kılınması ve sadece son rek'atta teşehhüdün ardından selâm verilmesi de mümkündür. Şâfiiler bununla vitirle akşam namazının birbirinden ayırt edilmesini de amaçlamışlardır. Vitrin üç rek'attan fazla kılınması durumunda Hz. Peygamber'den bu konuda gelen rivayetlerin yorumu bağlamında farklı uygulamalar mevcuttur. Vitir namazı Mâlikîler'e göre tek rek'attır; ancak onlar da, "Gece namazı ikişer ikişerdir ..." hadisinden dolayı bu tek rek'attan önce selâmla ayrılmış müstakil niyetle iki rek'at daha kılınmasını gerekli görürler. Öncesinde iki rek'at kılmadan tek rek'at veya fâsılasız üç rek'at kılınması bu şekilde kılan bir imama uyulması dışında mekruh görülmüştür. İbn Hazm, vitrin ikişer kılınan on iki rek'at ve sonrasında tek rek'at olarak kılınmasını tercih etmiştir (el-Muhalâ, III, 42). Ca'feriler'e göre de vitir tek rek'attır, ancak gece namazından ayrı olarak iki rek'at da revâtibden sayılmıştır.

Hanefiler'e göre vitir namazı vâcip olduğundan sağlıklı kimseler için kıyam şart görüldüğü gibi özür haricinde binek üzerinde kılınması da câiz değildir. Bu namazı sünnet kabul eden fukahaya göre ise kıyama gücü yetse de kişinin oturarak veya binek üzerinde vitir kılması câizdir. Vitir namazını nâfile kabul edenlerle vâcip olduğu görüşünü benimseyen Ebû Hanîfe, bu namazın farz ve nâfileye ihtimali bulunmasından dolayı ihtiyaten bütün rek'atlarında kıraati gerekli görmüştür. Hanefiler ve Hanbeliler, Übey b. Kâ'b hadisine dayanarak üç rek'atlık vitir namazının ilk rek'atında A'lâ, ikincisinde Kâfirün, üçüncüsünde İhlâs sûrelerinin okunmasının mendup olduğu görüşündedir. Ancak Hanefiler'e göre mutlak bir kural durumuna gelmemesi için Fâtiha dışında hadiste belirtilen sûreler bazan okunabileceği gibi bazan da başka âyetler okunmalıdır. Şâfi-

İler ve Mâlikîler ise Hz. Âişe'den gelen rivayeti dikkate alıp ilk iki rek'atta aynı sûreleri zikretmekle beraber üçüncü rek'atta İhlâs'la birlikte Muavvizeteyn'in de okunmasını mendup sayarlar (ilgili hadisler için bk. Ebû Dâvûd, "Vitr", 4; Tirmizî, "Vitr", 9).

Vitirde Kunut duasının meşruiyeti konusunda Mâlikîler hariç ulemâ görüş birliği içindedir. Mâlikîler'e göre ise vitirde Kunut duası okunmaz. Hanefîler'e ve Hanbelîler'e göre yıl boyunca kılınan vitir namazlarında Kunut duası okunurken Şâfiîler'e göre bu dua sadece ramazanın son yarısında okunur. Hanefîler'e göre üçüncü rek'atta kıraatten sonra rûkûa varmadan önce eller kaldırılıp tekbir alınır ve ardından Kunut duası okunur. Bu uygulama Ebû Hanîfe'ye göre vâcip, İmâmeyn'e göre sünnettir. Kunut duasını okuyamayanlar "Rabbenâ âtinâ" duasını okur veya üç defa "Allahümmeğfir li" veya "Yâ rabbi" derler. Hem imamın hem de imama uyan kimsenin Kunut duasını sessizce okuması tercih edilir. Kunut duasını unutan kimse rûkûda veya rûkûdan başını kaldırdıktan sonra bunun farkına varırsa geri dönmeyiz, ancak vâcibi terkettiğinden namazın sonunda sehiv secdesi yapar. Şâfiî veya Hanbelî bir imama uyan kimse bu mezheplerdeki görüş doğrultusunda imamla birlikte rûkûdan sonra Kunut yapar. Üçüncü rek'atın rûkûunda imama yetişen kimse hükmen Kunut duasına yetmiş sayılır ve kendi başına tamamladığı rek'atların sonunda Kunut yapmaz. Şâfiîler'e ve Hanbelîler'e göre ise son rek'atta rûkûdan kalktıktan sonra Kunut menduptur; "Semiallahu limen hamideh" denilerek kalkılırken eller göğüs hizasına kadar kaldırılır ve cemaatle kılınan namazda imam açıktan okur (ayrıca bk. KUNUT).

Mâlikîler dışındaki mezheplere göre vitir namazının ramazanda teravihin devamı gibi cemaatle kılınması menduptur. Ramazan dışında ise cemaatle kılınması Hanefîler'e göre mekruhtur; Şâfiîler ve Hanbelîler'e göre de sünnet olan tek başına kılınmasıdır. Mâlikîler'e göre vitrin daima evde kılınması efdaldır. Vitr namazından sonra üç kere "Sübhâne'l-meliki'l-kuddûs" denilmesi ve üçüncü söyleyişte sesin yükseltilmesi (*Müsned*, III, 406), ayrıca, "Allahüm! Öfkenden rızâna, cezalandırmandan affına, senden sana sığınırım; seni yeterince övemem, sen kendini övdüğün gibisin" duasının okunması (*Müsned*, I, 96; Nesâî, "Kıyâmü'l-leyl", 51) müstehaptır (Hatîb eş-Şirbînî, I, 339; ayrıca bk. Muvaffakuddin İbn Kudâme, II, 601).

Kazâsı. Hz. Peygamber, "Vitr namazını kılmadan uyuyan veya kılmayı unutan kimse hatırladığı zaman namazı kılsın" buyurmuştur (*Müsned*, III, 44; Ebû Dâvûd, "Vitr", 6; vitrin kazâ vaktiyle ilgili görüşler için bk. Şevkânî, III, 58-59). Hanefîler'e göre, sabah namazı vakti girdiği halde vitri ister bilerek ister unutarak kılmamış olan kimseye Kunut duasıyla birlikte kazâsı gerekir. Ebû Hanîfe'ye göre vâcip, amel bakımından farzlara mülhak olduğundan tertibe riayet gerekir; sabah namazını kılarlarken vitri kılmadığını hatırlayan tertip sahibinin namazı vitri kılacak kadar zaman varsa fâsid olur; önce vitri kazâ edip sonra sabah namazını kılmalıdır. Bu vakitte kılamayan veya tertip sahibi olmayanlar daha sonra herhangi bir vakitte kazâ edebilirler. İmâmeyn de yukarıdaki hadise istinaden sünnet kabul ettiği vitrin kazâsının gerekliliğine hükmetmiştir. Şâfiîler'e göre kazâ edilmeyeceğine dair görüşler de bulunmakla beraber işaret edilen hadise dayanılarak kazâsı müstehap görülmüştür. Hanbelîler'de de benzer bir görüş vardır. Mâlikîler'e göre vitrin zaruri vakti sabah namazının kılınmasına kadar sürdüğünden kişi sabah namazını kıldıktan sonra vitri kılmadığını hatırlarsa kazâ etmez; namazda iken hatırlarsa ve sabah namazı için yeterli vakit varsa namazdan çıkıp vitri kılması gerekir. İbn Hazm'a göre vitri kasten terkeden kişi sonradan kazâ edemez; ancak uyku veya unutma sebebiyle kılınmayan vitir namazları kazâ edilebilir (*el-Muḥallâ*, III, 101 vd.).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "vtr" md.; *Müsned*, I, 89, 96, 231; III, 44, 406; V, 357; VI, 7; Muhammed b. Nasr el-Mervezî, *Şalâtü'l-vitr* (nşr. M. Ahmed Âşûr - Cemâl Abdülmün'im el-Kûmî), Kahire 1993; Tahâvî, *Şerḥu Me'âni'l-lâsâr*, I, 249 vd.; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, III, 42-54, 101 vd.; Serahsî, *Mebisûḥ*, I, 150, 155-156, 164-166, 234; Kâsânî, *Bedâ'ic*, I, 270-274; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muḡnî* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî - Abdülfettâh M. el-Hulv), Riyad 1419/1999, II, 578-601; Nevevî, *el-Mecmû'â* (nşr. M. Necîb el-Mutîfî), Cidde, ts. (Mektebetü'l-irşâd), III, 505-521; Şehâbeddin el-Karâfî, *ez-Zâhire* (nşr. Saîd A'râb), Beyrut 1994, II, 392-397; İbnü'l-Mutahhar el-Hillî, *Muḥtelefü'ş-Şi'a fi ahkâmî'ş-şer'a: eş-Salât*, Kum 1423, s. 332-337; İbn Hacer el-Askalânî, *Keşfü's-sitr 'an hükmi'ş-şalât ba'de'l-vitr* (nşr. Hâdî b. Hamd b. Sâlih el-Mirri), Beyrut 1417/1997; Bedreddin el-Aynî, *'Umdetü'l-kârî*, Beyrut 1421/2001, VII, 3-34; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 300-312; *Tecrid Tercemesi*, II, 207-248; Hatîb eş-Şirbînî, *Muḡnî'l-muḥtâc* (nşr. M. Halîl Aytânî), Beyrut 1418/1997, I, 335-339; Buhûtî, *Keşfü'l-kunâ'â* (nşr. İbrâhîm Ahmed Abdülhamîd), Riyad 1423/2003, I, 309, 490-500; Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî, *Keşfü's-setr 'an farziyyeti'l-vitr* (nşr. M. Zâhid Kevserî), Kahire 1370/1951; Şevkânî, *Neylü'l-evṭâr*, III, 35-59; İbn Âbidîn, *Reddü'l-*

muḥtâr (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali M. Muavvaz), Riyad 1423/2003, II, 438-449; M. Ce-vâd Mağniye, *Fikhü'l-İmâm Ca'fer eş-Şâdiḥ*, Beyrut 1404/1984, I, 133; Vehbe ez-Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dımaşk 1404/1984, I, 809-829; Keşmirî, *Keşfü's-sitr 'an şalâti'l-vitr (Mecmû'atü resâ'ili'l-Keşmirî* içinde), Karâçî 1416/1996, I, 337-511; Habîb b. Tâhir, *el-Fikhü'l-Mâlikî ve edilletüh*, Beyrut 1418/1998, I, 281-285; Dursun Demir, *Vitr Namazıyla İlgili Hadisler ve Değeri* (yüksek lisans tezi, 2006), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Rukiye Koçak, *Vitr Namazı ile İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi* (yüksek lisans tezi, 2006), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Sâlih b. Abdüsse'mî el-Âbî, *eş-Şemerü'd-dâni 'alâ Risâletü'l-Kayrevânî* (nşr. Ahmed Mustafa Kâsim et-Tahtâvî), Kahire 2007, s. 672; Büşra Yüzügüldü, "Hanefî ve Şâfiî Mezheplerinde Vitr Namazı", *Diyanet İlmî Dergi*, XLV/4 (2009), s. 61-88; "Vitr", *Mu.F.*, XXVII, 289-302.

SAMI ERDEM

VİYANA

Avusturya Federal Cumhuriyeti'nin başşehri.

Tuna'nın sağ kıyısına yakın bir yerde, buraya dökülen Wien nehrinin iki tarafında düz bir alanda kurulmuş olup denizden 170 m. yüksekliktedir. Macarca Bécs, Boşnak, Sırp ve Hırvat dilinde Beç olarak geçer. Slovence Dunaj (Donava) Tuna nehrine işaret eden bir tanımlamadır. Çekçe Viden, Slovakça Viedeň, Lehçe Vieden şeklinde yazılır. Osmanlı Türkleri'nde Macarca'dan alınan Beç ve XIX. yüzyıldan itibaren Viyana olarak geçer. Evliya Çelebi, şehre Macarlar'ın Külvar adını verdiklerini yazmakla birlikte bunun kelimenin etimolojik anlamının ifadesi olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten Beç "şehrin / hisarın dışında" (varošta) gibi bir anlama sahiptir ve Macarca külváros kelimesiyle örtüşmektedir (Kreutel - Prokosch, s. 131, 289, n. 163). Viyana ismi IX ve X. yüzyıllardaki Magyar hâkimiyetine dayanır ve genelde "yamaç" (steilhang) şeklinde tercüme edilir ki bu da şehrin o zamanlar ne kadar önemsiz bir yer görüldüğüne işaret eder.

Viyana bölgesel konumu itibarıyla çeşitli yönere açılan yolların kavşağında yer alır. 1792'de fevkalâde elçi sıfatıyla burada bulunan Ebûbekir Râtib Efendi şehrin bu konumunu şöyle tarif etmektedir: "Beç şehri Avrupa memleketlerinin ekserisine semt ve memur ve Avrupa'nın göbeği makamındadır" (*Nizâm-ı Cedit'in Kaynaklarından Ebubekir Ratib Efendi'nin "Büyük Layiha"sı*, s. 321). Bu anlamda taş devirlerine kadar uzanan arkeolojik bulguların da gösterdiği üzere tarihin en eski dönemle-